

Typfallstänk och systematik i sakrätten*

JOHAN SANDSTEDT

1. Inledning¹

Gertrud Lennander tillhör tillsammans med *Hessler* och *Håstad* den lilla skaran sakrättare, som i någotsånär modern tid både har hunnit vara professorer och justitieråd.² Hon har även haft en gästplats på SCCL och var en gärna sedd gäst på tisdagsfikan. Min främsta kontakt med *Gertrud* har varit i samband med hennes forskningsbesök på SCCL och via hennes mångåriga

* Har tidigare publicerats i boken *Vänbok till Gertrud Lennander*, Jure Förlag, Stockholm, 2024. Texten har aktualiserats (se notvisa tillägg i avsnitt 7 och en lätt putsning av rubrikerna i avsnitt 5). Budskapet är dock det samma som tidigare.

¹ Följande lagförkortningar används: GtFL = lag (1986:796) om godtrosförvärv av lösöre; HB = Handelsbalk (1736:0123 2); KonkL = konkurslag (1987:672); RB = Rättegångsbalk (1942:740); UB = Utsökningsbalk (1981:774).

Följande förarbeten anges i förkortad form: Prop. 1980/81:8 (Förslag till utsökningsbalk); Prop. 1985/86:123 (Godtrosförvärv av lösöre); SOU 1965:14 (Godtrosförvärv av lösöre); SOU 1984:16 (Förvärv i god tro).

Följande litteratur återges i förkortad form: *Björling, Carl*, Den svenska rättens exstinktiva laga fång till lösören på grund af god tro, Lund 1896; *Hessler, Henrik*, Allmän sakrätt: om det förmögenhetsrättsliga tredjemansskyddets principer, Stockholm 1973; *Håstad, Torngny*, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl., Stockholm 1996 (med supplement mars 2000); *Millqvist, Göran*, Sakrättens grunder, 9 uppl., Stockholm 2021; *Sandstedt, Johan*, Sakrätten, Norden och europeiseringen – Nordisk funktionalism möter kontinental substantialism, Stockholm 2013; *dens.*, Godtrosförvärvsreglerna, stöldfallet, försäkringsbolags vindikationsrätt och borgenärsskydd – och äganderätten, i Gorton, Lars/Heuman, Lars/Persson, Annina H/Sjöberg, Gustaf (red.), Festskrift till Göran Millqvist, Stockholm 2019 s. 525–555 (även publicerad i Sandberg, Fredrik/Chen, Kelly/Schultz, Märten (red.), Stockholm Centre for Commercial Law, Årsbok X, Stockholm 2019 s. 365–397); *dens.*, Om att vara för kommersiell – några ord om tvesala, i Lindskog, Stefan/Andersson, André/Calissendorff, Axel/Sluijs, Jessika van der (red.), Festskrift till Jan Kleineman, Stockholm 2021 s. 709–720 (även publicerad i Göthlin, Sara/Lindgren, Tove/Schultz, Märten (red.), Stockholm Centre for Commercial Law, Årsbok XIII, Stockholm 2022 s. 583–594 och InRaTi 4/2023 s. 9–22); *Zetterström, Stefan*, Sakrättens fyra huvudfall, 6 uppl., Uppsala 2022.

² Förmögenhetsrättaren *Lindskog* skulle möjligtvis också kunna räknas hit och även transporträttaren *Johansson*. *Welamson* och *Gregow* var främst insolvensrättare.

ordförandeskap för ”SCCL-priset” jury. Jag har varit en av de föredragande av de uppsatser som slutligen har framlagts för juryn. Våra diskussioner på SCCL har ofta handlat om sakrätt och emellanåt även om *Hesslers A-B-C*-schema och frågan om hur sakrätten bör förmedlas till studenter. Däremot har diskussionerna aldrig direkt handlat om hennes HD-mål. Vad hon tycker om sina mål vet jag följaktligen endast utifrån vad hon och hennes avdelning skrivit.³

Bland *Lennanders* referentmål finns det många intressanta rättsfall kopplade till hennes specialområden sak- och insolvensrätt,⁴ och återvinning,⁵ så mot den bakgrunden är det naturligt att koppla texten till något av dem. Vissa av dem har t.o.m. varit eller är undervisningsrättsfall och ett har även omtalats som favoriträttsfall i ett festskriftsbidrag.⁶ Detta bidrags rättsfall är inte ett favoriträttsfall, men det är så bra till att illustrera bl.a. föreliggande bidrags poäng – *att typfallstänket inte alltid leder rätt, eftersom det blir komplicerat när omsättningskydd möter borgenärsskydd och då är en mer systematisk tillnärmning bättre* – att om det inte fanns, hade jag fått uppfinna det. Och uppiktade fall står sig slätt mot verkliga rättsfall; rättspraxis är så nära empiri vi kommer.

Tematiskt kommer det att handla om sakrätt, vilket titeln redan avslöjar. Vi rör oss på lösegendomsrättens område och NJA 2005 s. 425 ska få tjäna som illustration till mitt tema ”Typfallstänk och systematik i sakrätten”, vilket måhända låter både teoretiskt och abstrakt. Och opraktiskt skulle någon kanske tillägga, men god teori kan bl.a. bidra med argument i nya situationer, och även bidra till koherens och förutsebarhet; och det är praktiskt.

”Tvesala och godtrosförvärv: tillräckligt lika men ändå olika” hade kunnat vara en lämplig och möjligtvis något underfundig mer materiellrättslig titel. Redan här kan det vara lämpligt med en antydning till förklaring, vilket

³ Att *Gertrud* tar domareiden på allvar framgår även i *Tuula, Carolina*, Ett samtal med Gertrud Lennander, InRaTi 2/2020 s. 8–16 (10).

⁴ Se NJA 1994 s. 506 (om sammanblandning), NJA 1995 s. 367 I-II (om investortleasing), NJA 2002 s. 11 (om fastighetspant och fastighetsöverlåtelse), NJA 2004 s. 777 (om abandonering), NJA 2005 s. 425 och NJA 2007 s. 280 (om rätt till utdelning i konkurs; den är inte preskriptibel).

⁵ Se NJA 1996 s. 333 (om betalning med annat än sedvanliga betalningsmedel, 4:10 KonkL), NJA 1996 s. 624 (om surrogation och 4:5 och 4:10 KonkL), NJA 1997 s. 408 (om förskotts betalning av leasingavgift; ej nackdel) och NJA 2001 s. 474 (om återvinning och 4:18 KonkL).

⁶ NJA 1994 s. 506 och NJA 1995 s. 367 I-II. *Andersson, André*, Mitt favoriträttsfall fyller 25 år – NJA 1995 s. 367 (Obligentia), FS Kleineman s. 63–70.

tyvärr också innebär att jag tydligt går händelserna i förväg. Därför placeras den i det finstilta.

Med ett historiskt perspektiv finner man tvesalan i den fortfarande gällande HB 1:5 och godtrosförvärvet i HB 11:4 och 12:4. Med den utgångspunkten tänker man måhända på godtrosförvärvet som situationen med det äldre anspråket (A)⁷ som ursprunglig ägare, som har anförtrott egendom till B, som sedan säljer den till C. Enligt nu gällande GtFL är tvesalan och (det traditionella) godtrosförvärvet tillräckligt lika för att falla under lagens tillämpningsområde. Redan avtalet ger A status som omsättningskyddsägare eller ”GtFL-ägare”.⁸ Med beaktande av borgenärsskyddsfrågan, om den nu ska kunna aktualiseras samtidigt – vårt typfallstänk vill inte få oss att tänka i sådana banor vill jag påstå – är denna omsättningskyddsägarstatus otillräcklig, eftersom avtalet i sig normalt inte ger borgenärsskydd. Tvesalan och godtrosförvärvet är ur omsättningskyddshänseende följaktligen *tillräckligt lika*, men ur borgenärsskyddshänseende *olika*.

Med bidraget har jag i sig inga komparativrättsliga ambitioner, men emellanåt berörs ändå temat funktionalism och substantialism. Vår fragmenterade och funktionalistiska tanketradition är särskilt tydlig på sakrättens område och i *Hesslers* bok – och en del av det han tydligt säger är uppseendeväckande och allt annat än självklart för utomstående; och utomståendes juridiska föreställningar är inte längre ointressanta för oss med tanke på ett ständigt tilltagande EU-samarbete. Detta gäller exempelvis ägarförståelsen. Ett par spridda kommentarer förekommer på skilda ställen i bidraget, men grundskillnaderna får här nöja sig med en fotnotsstatus.⁹

Några ord om dispositionen. I *avsnitt 2* behandlas tvesalan, först i en kort komparativ kontext och därefter i förhållande till GtFL. I *avsnitt 3* följer en behandling av vårt typfallstänk med den grova indelningen i omsättningskydd och borgenärsskydd. I *avsnitt 4* följer TR:s behandling av NJA 2005 s. 425, eftersom den enligt min uppfattning illustrerar poängen i avsnitt 3. I *avsnitt 5* behandlas som kontrast till typfallstänket systematiken i sakrätten

⁷ *Hesslers* A-B-C-schema möter vi i den moderna förenklade formen i avsnitt 3. Ordentligt utrymme får det i avsnitt 5 med underrubriker.

⁸ Angående termen omsättningskyddsägare, se *Sandstedt*, FS Millqvist avsnitt 7 och 8.

⁹ Det handlar om (1) funktionalistiska rättsfaktum-rättsföljd-bilder *contra* substantialistiskt härledande från rättigheter eller begrepp, (2) topiska drag *contra* civilistisk systematik och (3) induktiva drag *contra* deduktiva drag. Utförligt i *Sandstedt*, Sakrätten, Norden och europeiseringen. För en kortare tillämpning på försäkringsavtalsrättens område, se *Sandstedt*, FS Millqvist. I detta bidrag handlar det främst om (2) och inom ramen för bidraget ställer jag typfallstänk mot systematik.

utifrån *Hesslers* A-B-C-schema. I *avsnitt 6* följer HovR:s och HD:s behandling av NJA 2005 s. 425. Här möts slutligen omsättningskydd och borge-närsskydd. I *avsnitt 7* behandlas ett ”tillägg för egen del” med anledning av det aktuella rättsfallet. Där behandlas även NJA 2004 s. 633. I *avsnitt 8* följer en avslutning.

2. Några ord om tvesala

2.1 Tvesala komparativt

En blick utanför de egna landsgränserna kan leda till det inte alltför överraskande konstaterandet att tvesalan kan betraktas och hanteras på olika sätt i olika rättsordningar. Det konstaterandet kan leda till en axelryckning, men kanske även locka till en introspektion och några kritiska reflektioner angående den egna rättsordningens antagna bild av rättsfiguren. Några tvesalu-exempel¹⁰:

1. Den kan sakna ett eget namn och ses som ett vanligt derivativt förvärv, dvs. inget speciellt i sig. Säljaren har förpliktat sig mer än en gång och kollisionen mellan förvärvarna avgörs av fastställandet av vem av dem som först kompletterar avtalet med ett ”sakrättsligt moment” och genom det förvärvar äganderätten. Denna förståelse förutsätter ett *traditionsprincipssystem* för *äganderättens övergång*, för i ett avtalsprincipssystem hade den förste köparen fått prioritet redan genom avtalet. En senare köparens eventuella förvärv hade då behandlats i enlighet med eventuella regler om godtrosvförvärv. Tysk rätt är ett exempel.
2. Den kan ha ett eget namn och ses som en egen sakrättslig fråga om överlåtelse till fler än en person. Det kan ske genom att den derivativa överlåtelseregeln som reglerar *äganderättens övergång* förses med ett kompletterande godtrosvkrav för en senare förvärvare. Godtrosvkravet kan vara mindre strängt än enligt de eventuella vanliga godtrosvförvärvsreglerna. Även här förutsätts att ett *traditionskrav* gäller – åtminstone för det första förvärvet. Draft Common Frame of Reference (DCFR), det akademiska kodifikationsprojektets regel är ett exempel.¹¹

¹⁰ Temat får något mer utrymme i *Sandstedt*, FS Kleineman avsnitt 2.2.

¹¹ Se DCFR VIII. – 2:301: Multiple transfers. Se även *Sandstedt*, FS Kleineman avsnitt 3 med underrubriker. Enligt DCFR VIII. – 2:101: Requirements for the transfer of ownership in general (mer precisat DCFR VIII. – 2:101: (1) (e)) gäller traditionsprincipen som

3. I rättsordningar som följer *avtalsprincipen* för *äganderättens övergång* och som erkänner godtrosvförvärv blir tvesalufrågan gärna en del av de vanliga godtrosvförvävsreglerna. Paradoxalt nog kan svensk rätt anföras som exempel här. I svensk rätt gäller som bekant traditionsprincipen för att uppnå borgenärsskydd. Däremot förhåller det sig annorlunda på omsättningskyddsområdet. Här ger redan avtalet den förste förvärvaren en status som ägare enligt 2 § 1 st. GtFL. Den förste förvärvaren omtalas här som omsättningskyddsägare/”GtFL-ägare”;¹² denne saknar som nämnts normalt borgenärsskydd.
4. Ur svenskt perspektiv vill man med tanke på HB 1:5 möjligen öppna upp för en historiskt betingad och svårplacerad ”övrigt-kategori”.¹³

Att ta med sig från detta är för det *första* att svensk rätt återfinns både under (3) och (4), för det *andra* att åtminstone placeringen under (3) kan tyckas en aning malplacerad, men samtidigt vagt säger något om svenska särdrag, och för det *tredje* att det under (1), (2) och (3) talas om äganderättens övergång.¹⁴ Avsikten med detta bidrag är som sagt inte att ge en komparativrättslig exposé, utan endast att bidra med en orientering och peka på några svenska särdrag. Särdragen har behandlats utförligt på annat håll och kontrasteringen gentemot det kontinentala har fått fotnotsstatus ovan.¹⁵

2.2 Tvesala och godtrosvförvärv tillräckligt lika enligt förarbetena

Nu över till den rent inhemska bilden. Lagtext ses normalt som den primära rättskällan när väl tillämplig lag finns. Att lagtext finns är inte alltid helt givet på lösegenomssakrättens område, dock i detta fall. Därför inleds detta förarbetsavsnitt med den relevanta lagtexten i 2 § 1 st. GtFL:

dispositive huvudregel. Saknas ett avtal om tidpunkten för äganderättens övergång gäller följaktligen traditionsprincipen.

¹² Termen omsättningskyddsägare presenterades ovan i avsnitt 1.

¹³ Se mer om det i *Sandstedt*, FS Kleineman avsnitt 2.2 med vidare hänvisningar. Angående bibehållandet av regeln uttalades följande i prop. 1985/86:123 s. 14: ”I 1 kap. 5 § handelsbalken finns bestämmelser om tvesalu. Det torde numera vara en allmän uppfattning (se SOU 1965:14 s. 216) att det lagrummet inte är tillämpligt i den situationen att den senare köparen har fått saken i sin besittning, dvs. i det fall som regleras i den nya lagen om godtrosvförvärv av lösöre. Det finns därför inte någon anledning att i detta sammanhang ändra 1 kap. 5 § handelsbalken.”

¹⁴ Vår funktionalistiska traditions tankar om äganderättens övergång följer notvis genom *Hessler* nedan i avsnitt 5 med underrubriker.

¹⁵ Se ovan i avsnitt 1.

”Har någon förvärvat lösöre genom överlåtelse från någon annan som hade egendomen i sin besittning men varken var ägare till den eller behörig att förfoga över den på det sätt som skett, får förvärvaren äganderätt till egendomen, om han har fått den i sin besittning och var i god tro.”

Rekvisitet *ägare* står i centrum här – åtminstone enligt min uppfattning – men är man riktigt noggrann handlar det enligt lagtexten om att B ”varken var ägare”. Som ägarskeptisk funktionalist kan det måhända tyckas enklare att utgå från lagtexten och icke-ägaren. Ägaren kommer man dock inte helt undan – inte ens som funktionalist – eftersom man ändå måste veta vem som ska kunna göra gällande ett eventuellt vindikations- eller lösenanspråk.

Vem som ska ingå i kategorin ägare och därmed gör B till icke-ägare i den mening som avses i bestämmelsen kan inte fastställas med en språklig tolkning – och grunden till det är bl.a. vår begreppsrelativitet,¹⁶ eller kanske en aning mindre intellektuellt formulerat vår begreppsmässiga oklarhet.¹⁷ Förarbetena måste därför konsulteras.

Förarbetenas uttalanden med tydligast koppling till den föreslagna lagtexten återfinns i *specialmotiveringen* (numera författningskommentaren). Där ges möjligen det snabba svaret. I specialmotiveringen är blicken inte riktad mot B, utan mot A, ägaren.¹⁸ I propositionen uttalas följande:

”I en del fall kan det vara tveksamt vem som är egendomens ägare. Två fall där denna tveksamhet kan uppstå är av särskilt intresse när det gäller godtrosvärv, nämligen dubbelöverlåtelse (s.k. tvesalu) av lösöre och försäljning av lösöre med förbehåll om återtaganderätt (avbetalningsköp). Om en dubbelöverlåtelse föreligger och den senare förvärvaren i god tro har fått egendomen i sin besittning, anses denne enligt gällande rätt ha gjort ett godtrosvärv (se NJA 1908 s. 331; jfr NJA 1932 s. 107). Förevarande lag innebär ingen ändring i detta avseende. Den förste köparen, som enligt 1 kap. 5 § handelsbalken har förvärvat äganderätten vid dubbelöverlåtelse, bör sålunda vid tillämpningen av denna lag betraktas som den som har förlorat äganderätten i dessa fall trots att han inte har fått godset i sin besittning.”¹⁹

¹⁶ Se *Martinson, Claes*, Funktionalismen och bättre rätt till fast egendom, SvJT 2008 s. 669–687 (678). Begreppsrelativiteten illustrerar enligt honom tillsammans med intresseanalysen och konsekvensargumentationen tre karaktäristika för den funktionella traditionen.

¹⁷ *Sandstedt*, FS Millqvist avsnitt 8.

¹⁸ Här kan notvis noteras att lagtextens rättsdogmatiska huvudfall med A som ursprunglig ägare inte nämns här, utan först i samband med besittningsrekvisitet, se prop. 1985/86:123 s. 19.

¹⁹ Prop. 1985/86:123 s. 17 f.

Det gjorda uttalandet avseende *tvesalan* har även stöd i specialmotiveringen till betänkandets motsvarande bestämmelse, även om inte uttalandena är identiska.²⁰ I det nu återgivna propositionsuttalandet, men inte i betänkandet, förklaras att om C ”i god tro har fått egendomen i sin besittning, anses denne enligt gällande rätt ha gjort ett godtrosförvärv”.

Tvesalan kan med det nu presenterade följaktligen subsumeras under godtrosförvärvskomplexet enligt punkten (3) i föregående avsnitt.

Men vad gäller för HB 1:5 och punkten (4) i föregående avsnitt? I propositionen finns uttalanden om detta. I specialmotiveringen sägs följande:

”Gemensamt för de fall som nu har behandlats [dvs. ”tvesalu”, återtaganderätt och A som köpare enligt LKL] är emellertid att godtrosförvärv kan uppkomma endast om den senare förvärvaren har fått egendomen i sin besittning. I annat fall gäller vid tvesalu 1 kap. 5 § handelsbalken, vilket innebär att den som först köpte får behålla egendomen.”²¹

Det nu uttalade framgår i liknande ordalag under rubriken ”Ikraftträdande m.m.”:

”I 1 kap. 5 § handelsbalken finns bestämmelser om tvesalu. Det torde numera vara en allmän uppfattning (se SOU 1965:14 s. 216) att det lagrummet inte är tillämpligt i den situationen att den senare köparen har fått saken i sin besittning, dvs. i det fall som regleras i den nya lagen om godtrosförvärv av lösöre. Det finns därför inte någon anledning att i detta sammanhang ändra 1 kap. 5 § handelsbalken.”²²

²⁰ Betänkandet talar uttryckligen om delade ägarbefogenheter medan exempelvis hänvisningen till rättspraxis saknas, se SOU 1984:16 s. 202 f. De tydliga skillnaderna är kursiverade: ”I en del fall kan det vara svårt att ange vem som är ägare till viss egendom. *Ägarbefogenheter kan delvis tillkomma en part, delvis en annan.* Vi tänker här i första hand på två situationer som omfattas av den lagreglering vi föreslår, nämligen dubbelöverlåtelse (tvesalu) och äganderättsförbehåll (återtaganderätt). När det gäller dubbelöverlåtelse *anser vi att man bör kunna betrakta* den förste köparen som ägare trots att denne inte fått godset i sin besittning och i situationen med äganderättsförbehåll bör säljaren kunna anses vara ägare så länge förbehållet gäller. *Situationen utmärkes av att den som innehar egendom förfogar över den på sådant sätt att den andra parten (ägaren) går miste om sin rätt till den.* Användningen av begreppet ägare i den nu nämnda betydelsen torde inte i detta sammanhang medföra några tolkningsproblem.”

²¹ Prop. 1985/86:123 s. 18.

²² Prop. 1985/86:123 s. 14.

HB 1:5 – en gång en sakrättslig prioritetsregel och det historiska stödet för att avtalsprincipen gällde i 1734 års lag²³ – får i dag betraktas som en slags obligationsrättslig prioritetsregel. Om saken finns kvar hos B ska den utlämnas till den första köparen, A.

Bilden man får av specialmotiveringen är att i de fall C får saken i sin besittning är GtFL tillämplig. Och är man noggrann och kopplar tillämpligheten till lagtexten så anses B genom köpeavtalet vara en icke-ägare och A därmed samtidigt ägare i den mening som avses i GtFL.

Det nu presenterade var bilden enligt specialmotiveringen. Den kan givetvis kritiseras för att inte ge den fulla förarbetsbilden. Även *allmänmotiveringen* måste undersökas. I propositionen återfinns dock ingen ytterligare information där. För att hitta ytterligare information måste därför betänkandet konsulteras – och samtidigt rör vi oss längre bort från den slutliga lagtexten.

Under rubriken ”Typfall” behandlas just olika fallgrupper och A-anspråk.²⁴ Utgångspunkten i betänkandet är följande: ”Rätten till saken tillkommer A.”²⁵ Ordet tillkommer är i detta fall oprecist formulerat. Man kan kanske vagt tänka sig vad som avses. Det ser ut att preciseras i den efterföljande meningen: ”B uppträder som ägare av saken (eller innehavare av en rätt som innebär dispositionsrätt för egen räkning) utan att vara det.”²⁶ I de därefter presenterade typfallen visar det sig dock att detta tillkommer och B:s icke-ägarstatus enligt de just återgivna citaten kan vara av väldigt skiftande slag. Mer precist: ibland är A ägare i ”vanlig mening”²⁷ och i andra fall har A ”ett ’blott obligationsrättsligt’ anspråk”, för att tala med *Hessler*.²⁸

För att illustrera det just påpekade och anknyta till avsnittets inledande propositionsцитат kan nämnas att man under p. 3 i betänkandet hittar den nämnda försäljningen under äganderättsförbehåll.²⁹ I den inledande texten till den efterföljande p. 4 uttalas det att i ”samtliga hittills redovisade fall har

²³ Se *Sandstedt*, FS Kleineman avsnitt 2.2 vid och i not 10 med vidare hänvisningar.

²⁴ SOU 1984:16 s. 28–34.

²⁵ SOU 1984:16 s. 28.

²⁶ SOU 1984:16 s. 28. Texten avslutas med: ”B disponerar obehörigen till C, som är i god tro.”

²⁷ Uttrycket lånat från NJA 1993 s. 324 (329) där HD bl.a. uttalade följande: ”[D]old äganderätt till fastighet [är] inte en äganderätt i vanlig mening utan får anses utgöra endast ett obligationsrättsligt anspråk mot den öppne ägaren.” En äganderätt i ”vanlig mening” är följaktligen åtminstone förenad med borgenärsskydd.

²⁸ Se *Hessler*, Allmän sakrätt, t.ex. s. 169.

²⁹ SOU 1984:16 s. 30.

A 's.a.s. från början' stått som ägare.³⁰ Efter det presenteras olika dubbeldispositionsfall i p. 4–10.³¹ Här påtalas följaktligen en tydlig skillnad mellan äganderättsförbehålls- och dubbeldispositions-fallet. När vi sedan kommer till specialmotiveringen och citatet från propositionen ovan har dessa samlats under samma "ägarparaply". Många av de presenterade vitt skilda typfallen kommer enligt propositionens specialmotivering kunna subsumeras under "ägare" enligt GtFL och därmed även ange när B är en icke-ägare enligt 2 § 1 st. GtFL.

Att ta med sig från detta är att även om det i betänkandet konstateras att tvesalan inte tillhör de fall där A från början stått som ägare, så kommer tvesalan tillsammans med en brokig skara anspråk – vissa av dem äganderätt i "vanlig mening" (dvs. med borgenärsskydd) och vissa blott obligationsrättsliga – att omfattas av omsättningsskydds-komplexet. För frågan om GtFL:s tillämplighet blir konklusionen att tvesala och godtrosförvärvet är tillräckligt lika. De är båda omsättningsskyddsägare/"GtFL-ägare".

3. Typfallstänk: omsättningsskydd och borgenärsskydd

Med ett typfallstänk kan sakrätten delas upp i två grundläggande typfall: omsättningsskyddsfrågan och borgenärsskyddsfrågan. Det görs även i den undervisning jag fick och även i den jag idag ger.³² Också i den *moderna sakrättslitteraturen* möter vi den grundindelningen.³³ Omsättningsskyddsfrågan är den mindre av de två och får därför också mindre utrymme. Ofta får den en tämligen komprimerad behandling och det är därför en tämligen heterogen massa av fall som hamnar under omsättningsskyddsparaplyet. I litteraturen poängteras även olikheten mellan omsättningsskyddsfrågan och borgenärsskyddsfrågan, kanske tydligast hos *Millqvist* i bokens inledningskapitel:

"Reglerna för omsättningsskydd respektive borgenärsskydd har således en gemensam nämnare i att de i båda fallen avser tredjemanskonflikter över egendom. A och C står mot varandra så att säga över B:s huvud. Men samtidigt

³⁰ SOU 1984:16 s. 31.

³¹ SOU 1984:16 s. 31.

³² Följande avsnitt innehåller kritik av mig och min lärare och är (därför) kort.

³³ Se *Håstad*, Sakrätt avseende lös egendom, där omsättningsskyddsfrågan behandlas i avdelning II (7–9 kap.) och borgenärsskyddsfrågan i avdelning III (10–13 kap.), *Millqvist*, Sakrättens grunder, där omsättningsskyddsfrågan behandlas i 2 kap. och borgenärsskyddsfrågan i 3–4 kap. (och vad gäller säkerhetsrätter även i 5 kap.), och *Zetterström*, Sakrättens fyra huvudfall, där omsättningsskyddsfrågan behandlas i 2–3 kap. och borgenärsskyddsfrågan i 4–6 kap. Det är troligen dessa böcker som senare studentgenerationer har mött.

avser de tämligen olikartade situationer och det ligger därför nära till hands att hålla isär dem i en lärobok och behandla dem under olika avsnitt. En viss risk för smärre upprepningar ligger i en sådan uppdelning men inte mer än att den säkerligen kan bäras.”³⁴

Enligt denna grova indelning är det två olika typfall och den bilden som också blir förmedlad.

För att illustrera de sakrättsliga kollisionerna används en *förenklad version av Hesslers A-B-C-schema*³⁵ i sakrättsböckerna avseende lös egendom.³⁶ A anger det äldre och C det yngre anspråket. De har oförenliga anspråk avseende samma ”sak”. B befinner sig i mitten och är orsaken till kollisionen mellan A och C. *Nackdelen* med denna förenklade version är att beteckningarna A och C endast anger det tidsmässiga förhållandet dem emellan avseende ”saken”. Däremot anger beteckningarna inget om respektive anspråks ”karaktär”. Genom den förenklade versionen finns möjligen en risk för att sakrätten framstår som en teknisk, men samtidigt verklighetsfrånvärd A-B-C-exercis där två tidsangivelser kolliderar. Studenterna får själva addera leasegivar-A, förbehållsäljar-A, förvärvar-A och så vidare och låta dem kollidera med förvärvar-C, säkerhetsrätt-C och borgenärs-C för att ge exercisen verklighetskontakt. Den förenklade versionen av A-B-C-schemat kanske bara stör.

I undervisningen *hanteras* omsättningsskyddet och borgenärsskyddet *på olika sätt*. I omsättningsskyddsfallen låter vi C-anspråket styra behandlingen. Det handlar främst om förvärvaren C och kollisionen med olika äldre anspråk som klumpas ihop under den enklare men intetsägande beteckningen A. Borgenärsskyddsfallen däremot styrs inte av denna enhetslösning sedd till C-sidan. De möter visserligen B:s borgenärer, C, men skildringarna utgår här från de olika A-anspråken och deras särdrag, men även här endast som A. Den uppdelningen har att göra med att de olika A-anspråken också måste behandlas på olika sätt inom borgenärsskyddsparadigmet. Diskussionerna om sakrättsmoment är exempelvis endast relevanta för förvärvaren A. Denna skillnad i borgenärsskyddshänseende får i sig först återverkningar på omsättningsskyddsfallet i de fall detta möter borgenärsskyddsfallet, förut-

³⁴ *Millqvist*, Sakrättens grunder s. 20, noten utelämnad. Se även den grundläggande skillnaden på föregående sidor.

³⁵ *Hesslers A-B-C-schema* presenteras nedan i avsnitt 5.1.

³⁶ De nämnda *Håstad*, Sakrätt avseende lös egendom, *Millqvist*, Sakrättens grunder och *Zetterström*, Sakrättens fyra huvudfall.

satt att man låter det ske. Men undervisningens och litteraturens bild är att omsättningsskyddsfallet och borgenärsskyddsfallet är åtskilda. Och den bilden är kanske det studenterna tar med sig. Att tro sig förmedla någonting är inte likalydande med det studenterna tar med sig – och det gäller både för undervisningen och litteraturen.³⁷

4. NJA 2005 s. 425: bakgrund och TR – en ren omsättningsskyddsfråga

Översatt till ett förenklat A-B-C-schema handlade det om följande parter: den förste köparen *A* (Peculium AS som överlätit samtliga de rättigheter som bolaget haft avseende båten till Mirabelle AS och vars talan jämlikt RB 13:7 övertogs av Mirabelle AS)³⁸, säljaren *B* (Internova J.T. AB) och den andre köparen *C* (Aktiebolag Charterrederiet P. & L., vars förvärv skedde exekutivt och där den riktiga beteckningen enligt *Hesslers* schema vore C^3/S^1). Tviste-föremålet var *Båten* (båten M/Y Mirabelle).

Bakgrund. Den 22 juni 1998 sålde B Båten till A för 1 140 000 NOK.³⁹ Båten kunde dock inte fraktas över till Norge direkt och parterna enades den 11 oktober samma år om en återgång av köpeavtalet. Grunden var enligt parterna att B ville undvika att behöva betala mervärdesskatt i både Sverige och Norge. Båten låg upplagd hos ett varv och B betalade vinterförvaringen.

³⁷ Jag tror mig exempelvis vara tydlig med att det är mycket som buntas samman under omsättningsskyddet. Tydlighet förekommer även hos *Millqvist*, Sakrättens grunder s. 74: ”Det nämndes ovan att *dubbelförfoganden* också kunde falla under GFL, vilket kan tyckas egendomligt eftersom dessa kännetecknas av att ägaren förfogar över *sin* egendom flera gånger på ett kolliderande sätt och det just sagts att GFL förutsätter att den förfogande *inte* är ägare. Lagstiftaren har dock här sett det på det sättet att sedan en person exempelvis sålt en viss lös sak är denne inte längre berättigad att förfoga över saken på sådant sätt att köparens rätt kommer i fara. Säljaren ska inte längre ses som ägare även om denne kanske fortfarande har besittning till saken. Här bör också 1 kap. 5 § HB uppmärksammas genom dess reglering av dubbelförfogandefallen innan besittningsförändring har skett. Av stadgandet framgår att den som först köpte saken ska ses som dess ägare omedelbart i och med avtalet. En senare köpare får därmed vika. Men här kan således GFL komma in, i den mån den senare köparen är den som får besittning till saken. Är köparen då i god tro gör denna ett extinktivt godtrosvärv enligt GFL.” Noten utelämnad.

³⁸ Mirabelle AS skulle även kunna betecknas som A/S, successorn efter A, eller med *Hesslers* riktiga schema som A–III/S¹). Här får A räkna och i de få fall de två ska hållas isär betecknas de som *den första A* respektive *den andra A*.

³⁹ Är man noggrann kan man konstatera att avtalet ingicks per telefon några dagar tidigare och att B krävde direkt betalning. A erlade betalning den 18 juni 1998 och parterna träffades fyra dagar senare och skrev under köpeavtalet.

Den 29 april 1999 skedde en provisorisk betalningssäkring i Båten och den 11 maj 1999 utmättes Båten för B:s skatteskulder. Den 3 juni 1999 såldes Båten på nytt av B till A. Den 20 augusti 1999 skedde en exekutiv försäljning av Båten till C för 510 000 kr. Den 29 september 1999 gjorde A via brev sin lösenrätt gällande till ställföreträdaren för C och samma datum ett år senare inkom A med stämningsansökan mot C.

Yrkanden och grunder. A yrkade att C skulle förpliktas att utge båten mot lösen. I målet var det följaktligen ostridigt att C:s förvärv och besittningstagande hade skett i god tro. Som *grund* angav A att det redan efter det första avtalet denuntierat varvet där Båten var upplagd. Sakrättsligt skydd, dvs. borgenärsskydd, förelåg därför. A:s äganderätt hade gått förlorad genom det exekutiva förvärvet, men enligt UB 14:1 och 4 § (numera 5 §) GtFL hade A en lösenrätt mot C. Om domstolen skulle anse att det första avtalet hade återgått, hade A förvärvat äganderätten till båten genom det andra avtalet.

C *bestred* A:s talan. Som *grund* angav C att A ”varken obligationsrättsligt eller sakrättsligt [hade] blivit ägare till båten vid tidpunkten för den exekutiva auktionen.” I andra hand gjorde C gällande att A:s lösenanspråk hade framställts för sent. Slutligen gjorde C gällande att det andra avtalet mellan A och B var ogiltigt.

TR. Domstolen inledde med att ”ta ställning till om [A], och i så fall när, har blivit ägare till Båten.” TR gick in på förklaringen till de dubbla avtalen, nämligen att slippa betala dubbel mervärdesskatt. Förklaringen hade stöd i uttalanden från företrädare för A och B och det samma gällde för uppfattningen att det i verkligheten handlade om endast ett avtal. TR kopplade frågan om A var ”ägare” till den avtalsrättsliga relationen och uttalade att det var den ”gemensamma partsviljan” som var avgörande. A var med den argumentationen ägare vid tidpunkten för utmätningen och den exekutiva auktionen.⁴⁰ Genom utmätningen och den exekutiva auktionen förlorade A äganderätten till Båten.

Därefter presenterade TR första stycket i lösenregeln (numera 5 § 1 st. GtFL) för att gå vidare till dubbelöverlåtelsen enligt HB 1:5, uttalandena i förarbetena om tvesalans koppling till GtFL,⁴¹ och slutligen nå fram till UB 14:1 och uttala följande:

⁴⁰ NJA 2005 s. 425 (429 f.). Det just sagda stämmer överens med det anförda ovan i avsnitt 2.2.

⁴¹ TR hänvisade till bekanta uttalanden i prop. 1985/86:123 s. 17 f. Hos TR hade dock förarbetenas ”bör” fallit bort. Citatet återfinns ovan i avsnitt 2.2.

”Av 14 kap. 1 § UB följer att exekutiv försäljning, som huvudregel, ger köparen samma rätt till den egendom han köpt som vid en frivillig försäljning. I enlighet härmed blir det för frågan om [A] ägt rätt att återfå Båten mot lösen utan betydelse om [A], före utmätningen av Båten, fått sakrättsligt skydd för sitt förvärv. Tingsrätten saknar därför anledning att ta ställning till om [A] före tidpunkten för utmätningen erhållit sakrättsligt skydd för sitt förvärv.”

Citatet är intressant av flera skäl. TR återger bestämmelsens huvudsats nästan ordagrant,⁴² dock med tillägget ”som huvudregel”; och finns det en huvudregel, finns det undantag – och det nämns i bestämmelsens utelämnade bisats. Med TR:s läsning förblir detta en ren omsättningskyddsfråga – minns bilden av omsättningskyddsfrågor och borgenärsskyddsfrågor som två separata rättsområden; borgenärsskyddsfrågans ”sakrättsligt skydd” blir då irrelevant. TR ansåg sig inte heller behöva undersöka borgenärsskyddsfrågan.

Gällande C:s andrahandsgrund att lösenanspråket framstälts för sent konstaterade TR att brevet skickats till C:s ställföreträdare personligen, men att denne själv svarat som ställföreträdare för C. TR fann därför att anspråket framstälts inom den lagstadgade fristen. Gällande lösenberäkningen (numera enligt 6 § GtFL) hade C en hel del förbättringskostnader och lösenbeloppet fastställdes till drygt 710 000 kr. Beräkningen behöver inte kommenteras vidare, eftersom lösenfrågan senare var ostridig.

Att ta med sig från detta är det redan påpekade att för TR är detta en ren omsättningskyddsfråga. Det stämmer överens med bilden av de två separata typfallen omsättningskydd och borgenärsskydd och att de (normalt) inte ska sammanblandas. Den skiljaktiga referenten kan tyckas störa den bilden.⁴³ Det skildrade överensstämmer enligt min uppfattning med bidragets tidigare gjorda poäng.

⁴² Lagtexten: ”Exekutiv försäljning ger köparen samma rätt till den sålda egendomen som frivillig försäljning, om ej annat följer av vad som sägs i detta kapitel.”

⁴³ Jag väljer att inte se tingsfiskalen och tillika referenten som en störande faktor. Hon presenterade rätt lösning, men lyckades ändå inte få över chefsrådmannen och rådmannen på sin sida.

5. Till systematiken i sakrätten: *Hesslers* A-B-C-schema

5.1 A-B-C-schemat: en presentation

Den nyare litteraturens förenklade A-B-C-schema har redan presenterats.⁴⁴ Trots att förlagan får anses utgöra sakrättsligt allmångods i Sverige ska den, dvs. *Hesslers* A-B-C-schema,⁴⁵ få en tämligen utförlig behandling, eftersom jag anser att många av förlagens viktiga förtjänster går förlorade i de förenklade versionerna. Personerna, eller kanske snarare anspråken, vi möter är A, B och C. A anger det äldre anspråket, C det yngre anspråket och B, med *Hesslers* ord ”*boven i det sakrättsliga dramat*”,⁴⁶ är upphovet till kollisionen mellan A och C avseende samma ”sak”. Nackdelen med den förenklade versionen är som påpekat att beteckningarna A och C endast anger det tidsmässiga förhållandet dem mellan, men däremot inget om respektive anspråks ”karaktär” – och därigenom förlorar man enligt mig många av schemats viktiga förtjänster.

En av dessa förtjänster är det möjliga förslaget till *systematik*, i tillägg en systematik som styrs av de möjliga kollisionerna, inte av placeringen av en ”mystisk ’klump’”,⁴⁷ och det får sägas vara funktionalistiskt.⁴⁸ Nu över till schemat och de olika anspråken. Den mer komplicerade bilden där

⁴⁴ Se ovan i avsnitt 3.

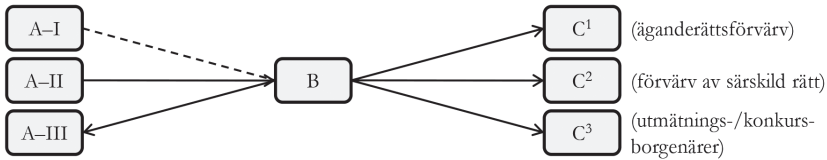
⁴⁵ Egentligen handlar det om tre scheman. Det första tar sikte på att ”A-anspråket är *äganderätt*”, det andra på att ”A-anspråket gäller *särskild rätt*” och det tredje på att ”A-anspråket är *fordringsrätt*”. Se *Hessler*, Allmän sakrätt s. 64 ff., särskilt 68 ff. Redan i SOU 1965:14 kan man tycka sig se ett embryo till det senare A-B-C-schemat i den mångfacetterade presentationen av olika motstående fallgrupper, se särskilt s. 15 ff. Ett A-B-C-schema presenterades sedan året efter i *Hessler, Henrik*, Några punkter om allmän sakrätt, FS Håkan Nial, Stockholm 1966 s. 272–295 (290 ff.). Sorteringen är densamma som i den senare boken. *Hesslers* inspirationskälla är i sin tur *Ross*, se *Hessler*, Allmän sakrätt s. 8 med vidare hänvisning till *Ross, Alf*, Ejendomsret og ejendomsøvergang, Köpenhamn 1935.

⁴⁶ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 9.

⁴⁷ Angående en ”mystisk ’klump’”, se *Hessler*, Allmän sakrätt s. 17 ff. (under rubriken ”Rättighetsbegreppet”, uttrycket på s. 18). Se även a.a. s. 178 ff. (under rubriken ”Frågan om äganderättens övergång”) och s. 205: ”Man har nu ofta sett lösningen av den här aktuella frågan såsom beroende av vid vilken tidpunkt äganderätten övergår vid en överlåtelse. Men här liksom eljest är detta en meningslös frågeställning.”

⁴⁸ Att hans schema kan översättas och göras begripligt för utomstående är en annan sak. En sådan utomstående betraktare med substantialistiska glasögon skulle troligtvis först lägga märke till *Hesslers* flitiga användning av äganderätten, vilken som utgångspunkt placeras hos A-I, A-II och B (när A-III behandlas) för att därefter undra varför den får en så undanskymd roll när väl kollisionerna ska hanteras.

”A-anspråket är *äganderätt*”⁴⁹ och med *Hesslers* förklaringar under bilden är följande:

A-I = det allmänna fallet av äganderätt för A

A-II = A har överlåtit till B men har återkrav

A-III = A har förvärvat från B

De presenterade A-anspråken rymmer i sin tur flera olika fallgrupper. Under *A-I* – ”det *allmänna fallet* av äganderätt för A”, dvs. frågan om ”egendom till vilken A från början står som ägare”,⁵⁰ eller där A kan betecknas som ursprunglig ägare – finner vi hos *Hessler* två fallgrupper:

1. dels situationen där en avtalsrelation helt saknas mellan A och B (stödfallet och fyndfallet), och
2. dels situationen där det visserligen finns en avtalsrelation mellan parterna, men inte avseende överlåtelse av den aktuella egendomen (lån, deposition, hyra, pant, men även mottagande av egendom från en tredje man för A:s räkning).
3. Här skulle man även kunna lägga till ytterligare en fallgrupp, nämligen försäljning genom mellanman (kommission, handelsagentur, konsignation). Precis som under p. 2 finns en avtalsrelation mellan A och B, men inte avseende överlåtelse från A till B. Istället ska B överlåta till C åt A.⁵¹

⁴⁹ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 68 f.

⁵⁰ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 66 f. och 114 ff.

⁵¹ Om man förstår konsignation i enlighet med SOU 1988:63 (Kommission och dylikt) s. 95, nämligen som ”ett avtal enligt vilket en leverantör (konsignant) deponerar gods hos någon (en konsignatarie) med rätt (option) för denne att förvärva det, främst i anslutning till att han säljer det vidare till tredjeman för egen räkning, vilket ofta får ske innan han betalat godset till leverantören (dvs. på kredit)”, så hör konsignation inte hit. Konsignatarien är då en förvärvare (A-III), inte en mellanman. Konsignation behandlas även av TR i NJA 2012 s. 419 (426 f.) och av *Millqvist, Göran*, Fri förfoganderätt över lös egendom, FS Lennander, Stockholm 2010 s. 221–237 (bl.a. på s. 225). Vid sidan av den nu inledande varianten presenterar han även en variant med konsignatarien som fullmäktigt och i ett sådant fall hör konsignation hit. Det beror helt enkelt på avtalet.

Även under *A–II* hittar vi en *A* som från början är ägare, men här har vi formellt en överlåtelse mellan *A* och *B*, men också ett återkrav.⁵² Även i detta fall kan *A* betecknas som ursprunglig ägare. Inledande nämns rättsgrunderna ogiltighet och ägarförbehåll,⁵³ och senare behandlas ”Ogiltighetsfallen”, ”Felaktiga förutsättningar m.m.”, ”Återvinning” och ”Hävning på grund av köparens dröjsmål”.⁵⁴ Under sistnämnda rubrik behandlas även stoppningsrätt och ägarförbehåll.⁵⁵ Även under *A–II* hittar vi följaktligen olika fallgrupper.

Under *A–III* är bilden tydligt annorlunda. *Hessler* beskriver det på följande sätt:

”I detta fall är det alltså *B* som ’från början’ är ägare av objektet. Men det föreligger en rättshandling från *B*:s sida, som går ut på överlåtelse till *A* (eller det är fråga om annan form för övergång av äganderätt från *B* till *A*).”⁵⁶

Om man ändå vill sätta detta *A–III*-anspråk i relation till de andra – trots att det i sig är det omvända i och med att *A–III* är förvärvare och inte en icke-överlåtare eller överlåtare med återkrav – kan man helt klart anföra att positionen borde vara svagare. Dock är anspråken och intressena så olikartade att de egentligen inte kan användas som jämförelse. De är snarare varandras motsatser och i en eventuell kollision skulle *A–III* istället betecknas *C*¹. *A–I*- och *A–II*-anspråken kan däremot inte kollidera, eftersom båda avser en ursprunglig ägare och det kan de båda inte vara samtidigt.

Dessa *A*-anspråk ställs sedan mot de olika *C*-anspråken, där *C*¹ gör gällande ett äganderättsförvärv från *B*, *C*² ett förvärv av särskild rätt (t.ex. pant rätt eller bruksrätt) från *B* och avslutande under *C*³ borgenärsskyddsfrågan genom *B*:s utmätnings- eller konkursborgenärer.⁵⁷ Bortom *A* och *C* finns deras eventuella successorer, *S*.⁵⁸

Att ta med sig från detta är dels den presenterade systematiken i *Hesslers* *A–B–C*-schema och dels ett konstaterande kopplat till schemat och NJA 2005 s. 425, nämligen att det kan vara en skillnad mellan olika *A* (mer än tidsförhållandet till *C*), dvs. att de är av olika slag och därför rättsligt

⁵² *Hessler*, Allmän sakrätt s. 67.

⁵³ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 67.

⁵⁴ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 167 ff.

⁵⁵ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 188 och 189 ff.

⁵⁶ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 67 f. och 203 ff. Citatet från s. 67.

⁵⁷ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 68.

⁵⁸ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 70 ff.

kan behandlas olika. Sett till godtrosförvävsreglerna föreligger en skillnad mellan A–I, A–II och tvesalans första förvärvare A–III, där de två första tar sikte på ursprungliga ägare och endast den siste tydligt skiljer sig åt som just förvärvare. Trots detta anses de enligt 2 § 1 st. GtFL och förarbetena vara tillräckligt lika för att falla under lagens tillämpningsområde. Samtliga anses vara omsättningsskyddsägare/”GtFL-ägare”, men endast de två första är också ägare sett till borgenärsskyddet.

5.2 A-B-C-schemats förtjänster

Nu över till *förtjänsterna*. Inledande kan sägas att A-B-C-schemat är mer *illustrativt* och mångfacetterat än förenklingarna med A och C närmast som tidsangivelser i förhållande till varandra. Och ändå är A–I och A–II samlingsbeteckningar för de fallgrupper som finns under respektive A-beteckning.

Vidare kan det ses som en *kartläggning* av en stor del av de möjliga kollisionerna, dock utan något anspråk på fullständighet, eller detaljrikedom. *Hesslers* anspråk ligger på det principiella planet.⁵⁹

I *Hesslers* A-B-C-schema finns en *systematik*. Den är mer än en (slumpvis) presentation av motstående intressen i olika situationer, eller olika typfall, även om vi givetvis återfinner typfallen inne i hans system. Jag skulle även vilja påstå att det finns något *normativt* i hans schema. I det kan man även (delvis) utläsa en *gradering* av de olika A-anspråken. Det har följaktligen också en rent *metodologisk* dimension. Schemat kan användas för en samordning av ett material, som lätt uppfattas som spretigt, och istället bidra till koherens. Systematiken kan hjälpa till att visa på likheter, som kan stödja möjliga analogier, eller skillnader, som då kan ge stöd för att något annat kanske borde gälla, eller fungera som stöd för ett *a fortiori*-argument enligt tanken att om ett visst A-anspråk har ett visst skydd i den här situationen, så borde det andra möjliga A-anspråket åtminstone ha ett motsvarande skydd, eftersom det andra A-anspråkets position åtminstone inte borde vara sämre, utan snarare – om något – borde vara bättre. Om vi återkopplar till A–I, så finner vi åtminstone tre fallgrupper och inom dem är det tänkbart att något fall inom en enskild fallgrupp skulle kunna anses vara åtminstone minst lika skyddsvärt, eller kanske snarare mer skyddsvärt eller starkare, än ett annat.

⁵⁹ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 66: ”Meningen är här i stället att söka beskriva de allmänna principerna för lösningen av de uppkommande kollisionssituationerna”. Det sagda framgår också av avslutningen på bokens titel: ”om det förmögenhetsrättsliga tredjemansskyddets principer”.

Ett exempel: under lång tid, närmare bestämt från 1854-55 till den 1 juli 2003,⁶⁰ var det möjligt att godtrosförvärva både stulen och borttappad egendom, trots att majoriteten torde vara enig i att stöldfallet får ses som mer skyddsvärt. Någon åtskillnad gjordes dock inte förrän med lagändringen år 2003, genom vilken en stöldregel återinfördes, se numera 3 § GtFL.⁶¹

Om vi på liknande sätt betraktar A–II, så skulle man möjligen kunna anföra att ogiltighetsfallen borde åtnjuta starkast skydd av de nämnda med ett slags tänk om att ogiltigheten skulle verka *ex tunc*, dvs. att situationen ska behandlas som om ett avtal aldrig ingåtts, medan exempelvis en hävning endast skulle verka *ex nunc*, dvs. från hävningstidpunkten.⁶² Gällande återvinningen tycks man idag anse att återvinningen har sakrättslig verkan.⁶³ Även stoppningsrätten har sakrättslig verkan. Beträffande hävningsrätt, ägarförbehåll, återtagandeförbehåll och liknande tycks HD anse att de behandlas lika i obligationsrättsligt och sakrättsligt hänseende.⁶⁴

Det nu anförda är inte någon skrivbordskonstruktion uppfunnen mer än 50 år efter utgivningen av *Hesslers* bok, utan han skriver själv följande:

⁶⁰ Om HD:s häststöldsfall 1854-55, se *Anners, Erik*, Från lagtolkning till lagstiftning: Högsta domstolen och godtrosförvärven, Lund 1989 s. 43 ff. Se även t.ex. *Björöling* s. 150 ff., SOU 1965:14 s. 26 och *Undén, Östen*, Svensk sakrätt I. Lös egendom, 10 uppl., Stockholm 1976 (Faksimilupplaga 1995) s. 137 f.

⁶¹ Infört genom SFS 2003:161. Frågan diskuterades dock i flera förarbeten före lagändringen. I SOU 1995:52 (Godtrosförvärv av stöldgods?) föreslogs ingen stöldregel, men däremot en skärpning av godtroskravet från ”insett” till ”misstänkt”. I den efterföljande prop. 1997/98:168 (Godtrosförvärv) s. 7 uttalade Regeringen följande: ”Det bör i framtiden inte vara möjligt att genom förvärv i god tro få äganderätten till stöldgods.” En utredning skulle tillsättas. Den föreslagna skärpningen av godtroskravet genomfördes dock. Genom SOU 2000:56 (Vindikation av stöldgods) föreslogs slutligen stöldregeln. Se även den tillhörande prop. 2002/03:17 (Förvärv av stöldgods i god tro).

⁶² *Hessler* kan dock inte anföras som stöd för en sådan konstruktivistisk argumentation. Trots sin systematiska bok var han ett ”barn av sin tid” och på hans tid stod teleologin högst i kurs. Då fick t.ex. begreppsklarhet stå tillbaka. Idag ser det lite annorlunda ut, påstår jag. Europeiseringen är nog en bidragande orsak.

⁶³ *Lennander, Gerrud*, Återvinning i konkurs, 4 uppl., Stockholm 2013 s. 389 f. med talrika hänvisningar i noterna 120–122. *Göranzon, Ulf*, Återvinning utom konkurs, Stockholm 1989 s. 221 f. ifrågasätter dock detta och anför bl.a. att den uppfattningen har sitt tydligaste stöd i *Hults* kritik av *Lejmans* avhandling, se *Hult, Phillips*, Bokanm. Fritjof Lejman., Bidrag till läran om återvinning i konkurs. Ak. avh. [Sthm]. Uppsala 1939. Almqvist & Wiksell. XX + 266 s. Kr. 8.50 [sic], SvJT 1940 s. 782–793 (786 f.). Se även *Lejman, Fritjof*, Bidrag till läran om återvinning i konkurs, Uppsala 1939 s. 17 ff.

⁶⁴ Se NJA 2019 s. 195 (219 p. 7–9).

”Klart är att beträffande de situationer som nu skall behandlas [=A–II] det inte gärna kan bli fråga om vindikation i *större* omfattning än i de situationer som berördes tidigare. Medger man, för att ta ett exempel, exstinktion till förmån för C vid förvärv av en sak från B, som denne stulit från A, så är det väl klart att det inte kan finnas något skäl att inte göra det också om A blivit tvingad att överlåta den eller någon annan ogiltighetsgrund är förhanden.”⁶⁵

A–I ska minst ha lika starkt stöd som A–II, eller som *Hessler* säger med exemplet: A–II ska inte ha starkare stöd än A–I. Stöldexemplet känner vi även igen från nyare litteratur. *Håstad* uttalar följande:

”I anslutning härtill skall frågan ställas vad som gäller om godtrosförvärv *när överlåtarens förvärv var ogiltigt*.

Det är klart att godtrosförvärv i sådana fall kan ske enligt de regler som i övrigt gäller för vederbörande slag av egendom; godtrosförvärv kan ju t o m ske efter stöld.”⁶⁶

Det inflikade citatet visar den möjliga svagheten med graderingen och functionalismens rättsfaktum-rättsföljd-bilder (vid ogiltighet gäller GtFL, eftersom det t.o.m. gäller vid stöld),⁶⁷ eftersom påståendet vacklar när stödet inte längre finns, vilket numera gäller avseende stöldfallet.⁶⁸ Vad gäller då för ogiltigheten? Har rättsläget blivit oklart? Förarbetena ger oss stöd.⁶⁹

Även det efterföljande stycket hos *Hessler* är intressant – fortfarande handlar det om A–II-fallet. Det återger hur resonemangen skulle kunna låta i en lagstiftningssituation (eller i fiktiva framtida ”DCFR 2.0-diskussioner”):

”Däremot måste man här ställa frågan, om det inte kan finnas anledning att medge vindikation för A i *mindre* omfattning än annars. A kunde t. ex. tänkas vara betagen möjligheten att hävda sitt anspråk mot B:s borgenärer genom separationsrätt i konkurs och vara hänvisad till att bevaka ett ersättningsanspråk i konkursen. På motsvarande sätt skulle han få vika för B:s utmätningsborgenärer.

⁶⁵ *Hessler*, Allmän sakrätt s. 168.

⁶⁶ *Håstad*, Sakrätt avseende lös egendom s. 76.

⁶⁷ Substantialisten skulle inte söka eventuellt stöd för en rättsfaktum-rättsföljd-bild hos en tillräckligt lik bild på rättsfaktumsidan för att argumentera för en lik rättsföljd, utan istället, mer härledande, fråga vem av A och B som är ägare för att kunna avgöra om C:s förvärv sker enligt derivativa eller exstinktiva regler. Svaret är då inte, som litteraturuttalandet tycks göra gällande, beroende av vad som gäller för stöldfallet.

⁶⁸ Det har inte beaktats i *Håstad*, *Torgny*, Supplement 2004 till Sakrätt avseende lös egendom, sjätte upplagen 1996, Stockholm 2004.

⁶⁹ Prop. 1985/86:123 s. 19.

I förhållande till singularsuccessorer, såsom en C som köpt saken av B, vore det tänkbart att köparen C skulle anses ha gjort ett giltigt förvärv, även om han kände till återgångsanledningen, eller i allt fall skulle vara skyddad i förvärvet på lindrigare villkor än enligt vanliga regler om godtrosvförvärv.”

Beträffande borgenärsskyddsfrågans separationsrätt, så skyddas ogiltighetsfallet i lika hög grad som stöldfallet, och beträffande omsättningsskyddsfrågan, så skyddas ogiltighetsfallet enligt de vanliga godtrosvförvärsreglerna, men numera gäller vindikation för A–I:s stöldfall.

Kopplat till systematiken och det som anfördes i föregående avsnitt är A–III-fallet tydligt annorlunda, eftersom B här är ursprunglig ägare. Här blir frågan hur A–III uppnår skydd, inte hur skyddet, som A–I- eller A–II-positionen⁷⁰ som utgångspunkt ger, upprätthålls. För A–III handlar det om frågan om sakrättsmoment, vilket som utgångspunkt innebär ett krav på tradition.

En *funktionalistisk förtjänst* är att man slipper undan en hel del ägarprat. A–I och A–II, vilka onekligen är ursprungliga ägare,⁷¹ och som substantialisten också skulle lägga märke till och i tillägg skulle låta styra undersökningen, omtalas inte som det utan som just A–I och A–II. Är man renlärig funktionalist är detta positivt – och tacket riktas kanske främst till just *Hessler*. *Martinson* har angående Allmän sakrätt talat om en ”sorts sista milstolpe”.⁷²

Att ta med sig från detta kopplat till NJA 2005 s. 425 och det tidigare konstaterandet är att samtliga fallgrupper är tillräckligt lika för att omfattas av GtFL. För tvesalufallets A–III gäller dock den skillnaden att denna inte kan luta sig mot en status som ursprunglig ägare – den finns hos B. A–III saknar borgenärsskydd och den skillnaden borde bli relevant när omsättningsskydd och borgenärsskydd möts – trots utgången i TR. Tvesalan och

⁷⁰ Dvs. äganderätten skulle åtminstone substantialisten påpeka.

⁷¹ Hur sedan exempelvis ett ogiltighetsfall och ett återkrav hanteras rättsligt är beroende av om man har ett kausalitetsprincipssystem eller ett abstraktionsprincipssystem. Med ett kausalitetsprincipssystem är avtal och sakrättsligt förfogande beroende av varandra, så om avtalet är ogiltigt är även det sakrättsliga förfogandet ogiltigt. Enligt abstraktionsprincipen gäller det motsatta. Återkravet sker istället enligt de obligationsrättsliga obehörig vinstreglerna. Se som jämförelse om tysk rätt och DCFR i *Sandstedt*, Sakrätten, Norden och europeiseringen s. 210 ff. (tysk rätt), 246 och 256 ff. (DCFR).

⁷² Se *Martinson*, *Claes*, Ejendomsrettens övergång – Norden kontra verden, NJM 2008 s. 1–22 (7). Efter ett citat ur Allmän sakrätt fortsätter han: ”Någon gång på sjuttioalet har vår funktionella approach således blivit allmängods, det gängse sättet att tänka.”

godtrosvörvärvet framstår å ena sidan som tillräckligt lika,⁷³ men är å andra sidan ändå olika.

5.3 A-B-C-schemat och pedagogiken

I de föregående avsnitten har *Hesslers* A-B-C-schema där "A-anspråket är äganderätt"⁷⁴ och dess förtjänster presenterats. Ytterligare en förtjänst med schemat är den potentiellt pedagogiska; man kan använda schemat för att illustrera vilka potentiella anspråk eller tredje män som finns bortom det inom- eller utomkontraktuella A-B-/B-C-förhållandet, för att på så sätt få studenterna att förstå "sakrättstänket".⁷⁵

A-B-C-schemat är onekligen bra, särskilt om man förstår sakrätt. Om man däremot tar sina första stappande sakrättssteg så är kanske varken *Hesslers* schemas eller vår undervisnings startpunkt rätt ställe att börja. Båda utgångspunkterna är i sig ganska konstiga och kanske t.o.m. alienerande för studenterna. *Hesslers* schema inleder som bekant med den ursprungliga ägaren A-I, men där egendomen finns hos B och en avtalsrelation antingen helt saknas mellan A och B, eller finns, men då inte avseende överlåtelse av den aktuella egendomen (och enligt mig även mellanmansförsäljningsfallen). Och i andra änden finns C. Vår sakrättsundervisning däremot inleder, efter en grundläggande presentation av ämnet och "kollisionstänket", istället i andra änden med en blick riktad mot förvärvaren C¹ (och mer parentetiskt panthavaren C²), som då har förvärvat av den "obehöriga" överlåtaren B. Mot dessa C-anspråk ställs de olika A-anspråken.

Om man betänker å ena sidan att borgenärsskyddsfrågan, inte omsättningskyddsfrågan, är den stora sakrättsliga frågan och å andra sidan att det antas vara pedagogiskt lämpligt att bygga på kunskaper studenterna redan har, bl.a. avtals- och kontraktsrätt, så vore det enligt mig troligtvis lämpligare att utgå från den situationen att A-III förvärvat egendom från den ursprungliga och rätta ägaren B – t.ex. genom ett köp – och sedan konfronteras med B:s utmätnings- och konkursborgenärer C³.

Med detta korta avsnitt vill jag inte göra mig av med A-B-C-schemat, utan endast presentera mina tankar om en enklare ingång till sakrätten för studenterna. Hur man sedan ska gå vidare låter jag vara en öppen fråga här.

⁷³ Se t.ex. ovan i avsnitt 2.2.

⁷⁴ Citatet från *Hessler*, Allmän sakrätt s. 68.

⁷⁵ Sådana anvisningar finns även i *Hessler*, Allmän sakrätt s. 65 med anvisningar till den undre bilden (med betraktaren X under B).

6. NJA 2005 s. 425: HovR och HD – omsättningskydd möter borgenärsskydd

6.1 HovR

HovR. I HovR hade processen reducerats en aning och vissa frågor var numera ostridiga mellan parterna: (1) A hade ”obligationsrättsligt förvärvat båten” före utmätningen, men däremot var förvärvet inte ”sakrättsligt skyddat” (borgenärsskydd saknades följaktligen); (2) C hade mottagit A:s lösenkrav inom den lagstadgade fristen; (3) lösenbeloppet skulle uppgå till drygt 710 000 kr.⁷⁶

HovR gick först in på A:s argumentation enligt GtFL och konstaterade först att lösenrätten tillkommer den som enligt lagtexten ”på grund av annans godtrosförvärv har förlorat äganderätten till viss egendom”. C:s äganderätt måste följaktligen grundas på ett godtrosförvärv. Konstaterandet förde HovR vidare till rekvisitet ”varken var ägare [...] eller behörig att förfoga”. Här avslutades HovR:s uttalanden om *omsättningskyddsfrågan* – en aning abrupt i mitt tycke.

Nästa stycke hos HovR får sägas vara inriktat på *borgenärsskyddsfrågan* och den tillhörande exekutionsrätten. Det var ostridigt att A:s förvärv inte var sakrättsligt skyddat. Hinder mot utmätning för B:s skulder förelåg därför inte. Utmätningen hade följaktligen företrädde framför överlåtelsen till A. C:s äganderätt till Båten vilade således ”på exekutionsrättslig grund och inte på ett godtrosförvärv.” Av den grunden kunde lösen med stöd i GtFL inte göras gällande. A:s talan ogillades och TR:s dom upphävdes.

6.2 HD

RevSkr. RevSkr uttalade inledande att ”[d]e eventuella rättigheter som följer av [den första A:s] förvärv har övergått till [den andra A].” Därefter nämndes att det var ostridigt att A saknade borgenärsskydd. Rättsfrågan var följande: ”Frågan i målet är om [den andra A] är berättigat att erhålla [Båten] mot lösen oaktat att [den första A:s] förvärv inte var sakrättsligt skyddat.” Via UB 14:1 nådde RevSkr fram till UB 14:2 och konstaterade att det av ordalydelsen framgick att den bestämmelsen skulle tillämpas, eftersom

⁷⁶ Annorlunda numrerat i NJA 2005 s. 425 (434) där mina (2) och (3) presenteras samlat under 3 och där det av 2 framgår att A i detta mål inte hade någon invändning mot den exekutiva försäljningen.

A saknade borgenärsskydd. GtFL var därför inte tillämplig och därmed inte heller lösenregeln. HovR:s domslut skulle därför fastställas.

HD. HD:s dom kan i det följande delas upp i sju punkter: (1) sakomständigheter och rättsfrågan; (2) introduktion till svaret; (3) sakrättsintroduktion och kopplingen till UB; (4) UB 14:1; (5) UB 14:2; (6) grund till avvikelse från det anförda?; (7) konklusion.⁷⁷

(1) I de inledande två meningarna om bakgrunden nämndes parentetiskt att den första A:s "rättigheter övergått till [den andra A]". Därefter följde rättsfrågan: "Frågan i målet gäller om [A] – som har gjort gällande att det föreligger en dubbelöverlåtelse på vilken [GtFL] är tillämplig – har rätt att få ut båten från [C] mot lösen."

(2) "Vid bedömningen av denna fråga aktualiseras tolkningen och tillämpningen av [UB 14:1-2] och hur dessa regler förhåller sig till den allmänna sakrätten."

(3) Sakrättsskyddet delades upp i omsättningsskydd och borgenärsskydd. UB 14:1 anknöt i första hand till omsättningsskyddet och UB 14:2 till borgenärsskyddet.

(4) Utgångspunkten för UB 14:1 var att rätten som görs gällande "åtnju-
ter skydd mot utmätningsskuldenärens borgenärer."

(5) Beträffande UB 14:2 påminde HD först om "en grundläggande sakrättslig princip angående borgenärsskydd." Om en förvärvare saknar borgenärsskydd kan den köpta egendomen utmätas för säljarens skulder. Utmätningsskuldenären har följaktligen företrädde framför förvärvaren och detta företrädde gäller enligt bestämmelsen även för exekutivköparen. Ett krav på god tro gäller inte för sistnämnde och GtFL är inte tillämplig och därmed inte heller lagens lösenbestämmelse.

(6) HD tillade: "Inte heller finns det anledning att i rättspraxis införa en helt ny princip om lösenrätt vid bristande borgenärsskydd. Därvid är bl.a. att beakta de särskilda regler om ersättning som finns i UB, se [UB 14:5⁷⁸]."

(7) HD:s konklusion: "[D]en utmätning av [B]åten som har gjorts för säljarens skulder och det förvärv som har skett vid den därpå följande exekutiva försäljningen har företrädde, i enlighet med allmänna sakrättsliga regler

⁷⁷ NJA 2005 s. 425 (436 f.). Den presenterade punktlistan överensstämmer med den i *Sandstedt*, Sakrätten, Norden och europeisering s. 414.

⁷⁸ UB 14:5: "När exekutiv försäljning medför att tredje man förlorar sin äganderätt till den sålda egendomen, gäller i fråga om tredje mans rätt till ersättning för liden skada vad som sägs i 4 § om köparens rätt till ersättning av gäldenären och borgenär. Motsvarande gäller, när indrivning av utmätt fordran medför att tredje man förlorar sin rätt till fordringen."

och vad som sägs i [UB 14:2], framför den endast obligationsrättsligt verk samma överlåtelsen som [A] kan åberopa sig på, att [Gtfl] saknar tillämpning i detta fall och att det inte finns någon grund för en lösenrätt.⁷⁹ A:s överklagande avslogs därför.

6.3 Kommentarer

Ett par kommentarer kan vara på sin plats. Den första kan sägas röra *pedagogiken i UB:s lagtext*. UB 14:1 och 2 upplevs nämligen emellanåt som svårlästa. Enligt HD kunde UB 14:1 ”sägas i första hand anknyta till omsättnings skyddet och bestämmelsen i 2 § till borgenärsskyddet”, men bestämmelsen som knyter an till omsättningskyddet förutsätter borgenärsskydd för att vara tillämplig, medan bestämmelsen som knyter an till borgenärsskyddet blir tillämplig när sådant skydd saknas. Borgenärsskyddsformuleringen – eller rättare sagt formuleringen av avsaknaden av borgenärsskydd – i UB 14:2 kan upplevas som vag: ”När utmätning av viss egendom ger företräde framför överlåtelse av egendomen...” Ett kriterium för när så är fallet framgår inte. Lagberedningens förslag innehöll ett sådant kriterium (”När utmätning enligt lag ger företräde”),⁸⁰ men det problematiska med det kriteriet är att en stor del av sakrätten saknar lagregler, vilket gör hänvisningen till lag mindre lyckad. Hänvisningen ströks därför.⁸¹

Nästa kommentar rör *den allmänna sakrätten och förhållandet till exekutionsrätten*.⁸² Vad styr vad skulle man kunna fråga? Styr den materiella rätten processrätten eller tvärtom?⁸³ HD tycks mena att de exekutionsrättsliga reglerna bygger på vad som gäller sakrättsligt; de specialprocessuella reglerna tjä-

⁷⁹ NJA 2005 s. 425 (437 f.).

⁸⁰ SOU 1973:22 (Utsökning XII Utsökningsbalk) s. 65.

⁸¹ Se prop. 1980/81:8 (Förslag till utsökningsbalk) s. 719.

⁸² HD använde uttrycken ”den allmänna sakrätten” på s. 436 och ”allmänna sakrättsliga regler” på s. 437.

⁸³ Jag har uttryckt det på följande sätt angående en annan fråga i *Sandstedt*, FS Millqvist avsnitt 6.2 not 96: ”Det är intressant, inte minst ur ett komparativrättsligt perspektiv. Gäller *ubi jus ibi remedium* (där det finns en rätt skall det också finnas ett effektivt rättsmedel), eller gäller ’where there is an action, there is a claim’? Tjänar processrätten den materiella rätten, eller är det tvärtom så att den eventuella materiella rätten framgår av de processuella möjligheterna. Eller kanske är det inte en av de två. Kan det kanske vara så att oskrivna materiella regler kommer till uttryck i processuella regler, eftersom det är då de aktualiseras, eller är det så att man kan se till ett lagstiftningsärende som helhet och då inte fästa avseende av om tolkningsdata är rent materiell eller processuell? Är man helt enkelt pragmatisk istället för formalistisk? Det spåret skall inte fördjupas i detta sammanhang.” Inte heller denna gång fördjupas detta spår.

nar då till att förverkliga den materiella rätten. Det går även att läsa förarbetena på detta sätt. Angående utkastet till UB 14:2 uttalas bl.a. att vid en överlåtelse ”besittningstagande, denuntiation eller annan åtgärd skall ha vidtagits för att överlåtelsen skall gälla mot överlåtarens borgenärer. Utmätning som sker innan sådan åtgärd har vidtagits har företrädare framför överlåtelsen.”⁸⁴ Att ett sakrättsmoment måste ha skett före den exekutiva åtgärden för att ge förvärvaren skydd mot den nämnda åtgärden är grundläggande sakrätt. Vidare uttalas, materiellrättsligt, att även om utmätningen har företrädare ”tredje man inte har förlorat sin rätt i förhållande till utmätningssgäldenären. Denna rätt har emellertid övergått i rätt till [...] ett mer eller mindre omfattande ersättningsanspråk.”⁸⁵ Det anspråket är obligationsrättsligt.

Vad gäller mötet mellan *omsättningsskydd och borgenärsskydd* framgår detta redan i diskussionerna om den exekutiva förvärvaren. Avseende denne föreslog lagberedningen vissa undantag från huvudregeln (i det som blev UB 14:1), ”vilka enligt beredningen kan tyckas vara självklara men som ändå har synts böra anges uttryckligen, om principen i 1 § blir lagfäst. I första stycket av paragrafen anges sålunda att den som förvärvar egendom vid exekutiv försäljning skall vara skyddad när utmätning [...] ger företrädare framför överlåtelse av egendomen”.⁸⁶ Sakrätten förverkligas följaktligen genom exekutionsrätten. I förarbetena och UB – och även hos HD – möts omsättningsskyddet och borgenärsskyddet och den allmänna sakrätten ger borgenärsskyddet företrädare på sådant sätt att omsättningsskyddsfrågan endast får genomslag i de fall det handlar om ett A-anspråk med sakrättsligt skydd, dvs. när A var ursprunglig ägare.

Även hos RevSekt möts *omsättningsskydd och borgenärsskydd* tydligt, om än i korta ordalag. Vänder vi blicken mot HovR kan vi onekligen konstatera att domstolen nådde fram till rätt resultat. Sedan kan man ställa sig frågor om HovR:s bedömning och relationen mellan bedömningens två stycken. Det första stycket tar sikte på *omsättningsskyddsfrågan*, men själva relevansen av det sagda framgår inte tydligt. Sett till den sista meningen ser stycket en aning oavslutat ut. Därefter följer det abrupta hoppet över till *borgenärs-*

⁸⁴ Prop. 1980/81:8 (Förslag till utskökningsbalk) s. 717.

⁸⁵ Prop. 1980/81:8 (Förslag till utskökningsbalk) s. 717.

⁸⁶ Prop. 1980/81:8 (Förslag till utskökningsbalk) s. 717. Se även föredraganden i a. prop. s. 719: ”En nödvändig konsekvens härav är att även den som köper egendomen vid exekutiv försäljning blir skyddad mot tredje mannens anspråk. Även om denna konsekvens får anses självklar, är det enligt min mening lämpligt att en uttrycklig föreskrift i saken tas upp i UB, särskilt mot bakgrund av den i 1 § upptagna huvudregeln om verkan av exekutiv försäljning.”

skyddsfrågan och hänvisningen till den vaga exekutionsrättsliga grunden, vilken numera framgår av UB. HovR hamnar rätt, men förklarar däremot inte relationen mellan omsättningsskyddsfrågan och borgenärsskyddsfrågan.

Slutligen måste något sägas om *likheten mellan tvesalan och godtrosförvärvet*. De är, som tidigare påpekats, tillräckligt lika vad gäller GtFL:s tillämplighet.⁸⁷ Båda är omsättningsskyddsägare/”GtFL-ägare”. Men här framträder även en skillnad kopplat till A-anspråkets karaktär. Gällande A–I och A–II handlar det om ursprungliga ägare (och de har följaktligen borgenärsskydd) medan det i tvesalufallet handlar om förvärvaren A–III, som normalt saknar borgenärsskydd. Den skillnaden blir relevant när omsättningsskydd och borgenärsskydd möts, vilket NJA 2005 s. 425 på ett föredömligt sätt illustrerar. För att återkoppla till den inledningsvis presenterade alternativtiteln till bidraget.⁸⁸ ”Tvesala och godtrosförvärv: tillräckligt lika men ändå olika.”

7. NJA 2005 s. 425 och ett tillägg för egen del: ”[C] har ifrågasatt om en lösenrätt överhuvudtaget kan överlåtas”

En fråga kvarstår dock, nämligen om en lösenrätt överhuvudtaget kan överlåtas? Frågan aktualiserades av C, eftersom det hos A som bekant handlade om två bolag.⁸⁹ Den tycks ha varit allt annat än klar mellan parterna,⁹⁰ men mot bakgrund av utgången i HovR behövde frågan inte besvaras. Den vetgirige vill nog ändå ha ett svar och nöjer sig kanske inte med förklaringen att ”rättsläget är oklart”.⁹¹ Mitt korta svar är att det bör gå bra. Stöd för det

⁸⁷ Se i slutet av avsnitten 2.2, 5.1 och 5.2. Det kan framstå som repetitivt, men repetition är kunskapens moder sägs det (även på latin).

⁸⁸ Se ovan i avsnitt 1.

⁸⁹ Se ovan i avsnitt 4.

⁹⁰ Se NJA 2005 s. 425 (435): ”Charterrederiet har ifrågasatt om en lösenrätt överhuvudtaget kan överlåtas. I den frågan har [den andra A] anfört [...]. Även om lösenrätt normalt inte skulle kunna överlåtas har det i förevarande fall varit fråga om en koncernintern transaktion, varför [den andra A] har lösenrätt.”

⁹¹ Tillägg här i årsboken: i prop. 1985/86:123 s. 23 bjuds på ett ”oklart” och ett ”rimligt”. Där uttalas följande i frågan: ”Utredningen har inte närmare berört frågan huruvida löseningsrätten kan tillkomma annan än den ursprunglige ägaren. Klart är emellertid att om denne har avlidit så övergår hans rätt på hans dödsbo. Huruvida rätten kan överlåtas är däremot oklart. Det framstår dock som rimligt att den som överlåter en samling eller ett föremål, varifrån någon del tidigare har stulits eller på annat sätt förkommit, också kan överlåta sin rätt att lösa till sig den förkomna delen om den senare skulle återfinnas.” Detta

finns enligt min uppfattning såväl i nyare HD-praxis, som i nyare och äldre litteratur – och i den allmänna förmögenhetsrätten.⁹²

Nedan följer ett något längre svar, ett tillägg för egen del. I det *ifrågasätter jag även om det överhuvudtaget är lösenrätten som överläts*.

Det påstådda stödet i HD-praxis återfinns i NJA 2004 s. 633.⁹³ I målet behandlades en liknande fråga – dock enligt mig så lik att lösningen bör gälla även i föreliggande fall. Kort om bakgrunden:

I oktober 2003 köpte C en moped, som togs i beslag i februari 2004. A erhöll försäkringsersättning och försäkringsbolaget (A/S) ”gjorde anspråk på mopeden med stöd av en överlåtelse från den ursprunglige ägaren” A.⁹⁴ I april 2004 beslutade åklagaren att mopeden skulle lämnas ut till A/S. C överklagade beslutet.

Rättsligt handlade målet om stöldregeln i 3 § GtFL och – efter överlåtelse av ”rätt”⁹⁵ i egendomen till försäkringsbolaget enligt försäkringsvillkoren – om det efterföljande anspråket på utlämnande efter beslag enligt 27:4 a RB.

Här kan det vara på sin plats att återkoppla till hela godtrosförvärvskontexten. Man kan tänka sig att det rent allmänt i slutändan handlar om följande anspråk:

1. lösenrätt vid godtrosförvärv enligt 5 § GtFL,
2. vindikationsrätt när ett godtrosförvärv inte föreligger enligt 2 § GtFL,
3. vindikationsrätt efter stöld enligt 3 § GtFL, och
4. anspråk på utlämnande enligt 27:4 a RB.

uttalande beaktades inte av HD i NJA 2004 s. 633, utan endast stöldregelns förarbeten. HD löste det konkreta fallet.

⁹² Se *Sandstedt*, FS Millqvist avsnitt 9 och framförallt *Björling* s. 172.

⁹³ Även här ingick *Lennander* i den beslutande avdelningen, dock inte som referent.

⁹⁴ NJA 2004 s. 633 (638).

⁹⁵ Språkligt är det en aning varierat, se NJA 2004 s. 633 (638). I rättsfrågan använde HD formuleringen ”övertagit den bestulnes rätt”, i stycket efter ”överläter egendomen” (vilket är mindre omständligt än ”överläter rätten i egendomen” och ett jordnära sätt att uttrycka det, även om det ändå får sägas att det är rätten i egendomen som överläts, se diskussioner om detta i *Sandstedt*, *Johan*, Åganderätt, målvaktsproblematik och exekutionsrättsliga utmaningar, i Schultz, Mårten/Karlervik, Johanna/Sapa, Patryk, (red.), Stockholm Centre for Commercial Law, Årsbok XIV, Stockholm 2023 s. 233–292 (242 f.)), men tre meningar senare kvalificeras försäkringsbolaget dessutom som ”den nye ägare[n]” och det får anses handla om en omsättningskyddsägare/”GtFL-ägare”. Ett sakrättsmoment saknas. Mer om detta i *Sandstedt*, FS Millqvist.

Följer man en *fragmenterad och funktionalistisk tillnärmning* ”Issue-by-issue”,⁹⁶ dvs. i enlighet med traditionen, så kan man se de fyra anspråken som självständiga frågor *sui generis*. Kan de i sådana fall samordnas på något sätt och skapa ett någorlunda koherent system också inom en funktionalistisk ram? Systematiseringen skulle kunna ske på så sätt att något av de andra anspråken kan kopplas till det anspråket man har fått svar på i rättspraxis med argumentet att fallen är tillräckligt lika för att en analogi bör komma ifråga, eller att om skydd föreligger i en viss situation bör det *a fortiori* också gälla i denna allvarligare situation. Det är en normal tillnärmning till det hela, men då måste man invänta rätt rättspraxismaterial och fram till dess får rättsläget betraktas som oklart.⁹⁷

Är man lagd åt det fragmenterade och funktionalistiska hållet är man kanske böjd att läsa NJA 2004 s. 633 *snävt*, kanske endast säkert omfattande RB:s utlämnandefall och möjligen också vindikationsfallet efter stöld, dvs. nr (4) och (3) ovan. En *bredare* läsning inom den fragmenterade ramen skulle med stöd i en analogi kunna göra gällande att även nr (1) och (2) borde kunna finna stöd i avgörandet.

Åter till relevanta delar av HD-avgörandet *in extenso* (med mina kursiveringar):

”Frågan i målet är om det hinder mot godtrosförvärv av stöldgods som enligt den paragrafen [=3 § GtFL] gäller till förmån för den bestulne ägaren, skall tillämpas även till förmån för försäkringsbolaget när bolaget har övertagit den bestulnes rätt.

Paragrafens *lydelse* ger inte uttryck för att den bestulne ägarens rätt att förfoga över egendomen skulle vara begränsad på så sätt att skyddet mot godtrosförvärv upphör när han överlåter egendomen. Med tanke på bestämmelsens *syfte* – att omöjliggöra godtrosförvärv av stöldgods – kan en sådan innebörd inte heller vara avsedd. Om den bestulne ägaren överlåter egendomen, bör därför överlåtelsen innefatta även skyddet mot godtrosförvärv. *Kravet* att återfå egendomen måste då

⁹⁶ Se sakrättsuttalandet i DCFR-debatten i *Hästad, Torgny*, Derivative Acquisition of Ownership of Goods, ERPL 2009 s. 725–741 (725). *Martinson* har uttalat sig ännu tydligare om detta, se *Martinson, Claes*, Bridging the Gap, Review of “Property Law, the Nordic Legal Culture and the Europeanisation – Nordic Functionalism Meets Continental Substantialism”, by Johan Sandstedt. Jure förlag 2013. 571 pages. EPLJ 2014 s. 280–284 (282): ”Scandinavian lawyers approach legal issues on an ‘issue by issue’ approach and they strive for keeping the problems apart without connecting the solution of one problem to the solution of another. Therefore a Scandinavian lawyer would not involve a superstructure, such as the ownership, in the solution of the described problems. The Scandinavian lawyer would in principle deal with the problems independently from each other.”

⁹⁷ Det är ett pusselläggande (eller plockepinn) som kan exemplifieras med utvecklingen av den dolda äganderätten. *Hesslers* förklarande ord i NJA 1982 s. 589 (608 ff.) hjälpte föga.

också kunna *framställas av den nye ägare* som har trätt i den bestulnes ställe. Att inte bara målsäganden utan även den som har trätt i dennes ställe nämns uttryckligen i 27 kap. 4 a § RB bör *inte* föranleda något *motsatsslut* vid tolkningen av 3 § lagen om godtrosvörvär av lösöre.”⁹⁸

Om vi inleder med kopplingen till de presenterade anspråken ovan ser vi att det primärt handlar om nr (3) och det därmed sammanhängande nr (4).

Efter rättsfrågan riktade HD blicken mot möjliga inskränkningar i bestämmelsens lydelse och syfte, men fann att sådana inte förelåg. Överlåtelsen till försäkringsbolaget skulle därför ”innefatta även skyddet mot godtrosvörvär”.⁹⁹ Därför skulle kravet på att ”återfå” egendomen även kunna göras gällande av ”den nye ägare som har trätt i den bestulnes ställe”.¹⁰⁰ Grunden till denna problematisering av frågan om den ursprungliga ägarens rätt kunde övertas låg i TR:s uttalanden. TR hade anført att 3 § GtFL endast nämnde ägaren (”består ägarens rätt” och ”[k]räver ägaren inte tillbaka egendomen”) medan däremot personkategorin hade utvidgats i RB-bestämmelsen till att vid sidan av målsäganden, dvs. ägaren, även omfatta ”någon som trätt i dennes ställe”. Det var ett problem enligt TR. Enligt TR omfattades endast ”ägaren”¹⁰¹ av den materiellrättsliga bestämmelsens skyddsintresse. Förfaranderegeln i RB skulle enligt TR inte utgöra tolkningsdata för 3 § GtFL. TR ville därför upphäva beslaget. I HovR och HD nådde däremot försäkringsbolaget framgång.

Som påpekats ovan borde även (2) och (1) per analogi kunna finna stöd i detta avgörande, men med nämnda vidhängande osäkerhet.

NJA 2004 s. 633 bör enligt min uppfattning kunna *tolkas mer principiellt och bredare* – och även säkrare. Mellan rättsfrågans ”övertagit den bestulnes rätt” och domskälens uttalande om avsaknad av inskränkningar genom bestämmelsens lydelse eller syfte finns antagandet att den rätt ägaren har till egendomen är sådan att den i sig normalt är överlåtbar. Den självklarheten hade kunnat uttalas tydligare, men enligt mig finns den där. Om det inte

⁹⁸ NJA 2004 s. 633 (638).

⁹⁹ Notvis kan det påpekats att HD:s uttalande här är kopplat till 3 § GtFL. Att utsträcka det anförda till att även i sig kunna omfatta nr (2) vore enligt min uppfattning att dra uttalandet för långt.

¹⁰⁰ Här handlar det om en omsättningsskyddsägare/”GtFL-ägare” kan det notvis påpekats. Om försäkringsbolagen är medvetna om detta är okänt för mig. Angående detta försäkringsavtalsrättsliga tema, se *Sandstedt*, FS Millqvist.

¹⁰¹ I förarbetena omtalades den ursprungliga ägaren A–I ofta som ”den bestulne”, se redan s. 1 i prop. 2002/03:17 (Förvärv av stöldgods i god tro). Även det kan ha påverkat TR:s bedömning.

vore på det sättet hade HD fått söka efter stöd för överlåtbarheten istället för inskränkningar i den. Samtidigt kan man i strid med TR:s uppfattning i tillägg finna ett stöd för ett sådant antagande i RB-bestämmelsen, men i sådana fall i sin tur basera det stödet på antagandet att den bestämmelsen överensstämmer med den materiella rätten.¹⁰²

Det sagda leder fram till det preliminära konstaterandet att det är A:s rätt som överläts och med det följer anspråken i nr (1)–(4). Det handlar om rätten till egendomen, vilken den nu är. Den påverkas i normalfallet av om C¹ (eller C²) har uppfyllt rekvisiten i 2 § GtFL eller inte. Det finns enligt mig heller ingen anledning att behandla tvesaluförvärvets A–III sämre i denna situation med hänvisning till avsaknad av borgenärsskydd, för även själva övertagandet av rätten genom exempelvis ett försäkringsbolag har i sig endast ett avtalsstöd – och är ändå skyddat. Att vara omsättnings-skyddsägare/”GtFL-ägare” räcker.

Slutligen ska vi gå över till stödet i den äldre *litteraturen*. *Björling* skildrade på sin tid godtrosvörvärvet som ett exstinktivt förvärv och inte endast som en inskränkning i A:s vindikationsrätt; sistnämnda var då den rådande synen.¹⁰³ *Björling* uttalade sig på flera ställen om detta exstinktiva förvärv.¹⁰⁴ Följande uttalande skildrar hans syn i kontrast till den äldre uppfattningen:

”Den rätt, förvärfvaren vinner, säges i allmänhet innebära frihet från att annorledes än emot lösen behöfva återställa godset till rätte egaren. Verkliga förhållandet är dock, att den förutvarande eganderätten upphört och ersatts af berörda lösningsrätt, medan eganderätt numera tillkommer förvärfvaren. Den omständigheten, att rättsskyddet regelmässigt kommer denne till del emot den förutvarande egarens anspråk på sakens utfående, har till väsentlig del bidragit att undanskymma detta faktum och kommit rättsskyddet att synas utgöra allenast en begränsning af egarens vindikationsrätt.”¹⁰⁵

¹⁰² Återigen är tanken den att processrätten tjänar den materiella rätten, se diskussionen ovan i avsnitt 6.3.

¹⁰³ *Björling* förordet och s. 37 ff., särskilt 40 ff.

¹⁰⁴ *Björling* s. 159: ”Den eganderätt, som genom de ifrågavarande laga fången på grund af god tro vinnes, är inskränkt genom lösningsrätt för den förutvarande egaren.” A.a. s. 168: ”Eganderättsförvärfvet är då exstinktivt; den gamla eganderätten upphör, icke därför, att den öfvergått till en annan innehafvare, utan därför, att den undantränges af den nya, med hvilken den ej kan stå tillsammans. Dock kvarstår i regel en mindre befogenhet för den förutvarande egaren, såsom nedan skall nämnas.”

¹⁰⁵ *Björling* s. 171.

Även *Benckert* skildrade knappt tre decennier senare exstinktiva förvärv i god tro. A omtalades av honom ofta som ”rätter ägare” trots konstaterandet att denne förlorat äganderätten. Han var i nu relevant avseende enig med *Björ- ling*.¹⁰⁶ Också *Grönfors* uttalade sig senare om temat:

”Detta betyder således, att i samma ögonblick som ett godtrosförvärv inträder den före ägarens rätt utsläcks, dock att det kvarstår ett honom tillkommande lösenanspråk, av vilket förvärvarens rätt är villkorad. Saken blir då icke fullt så klar, men ej heller med detta betraktelsesätt kan väl bestridas, att lösenanspråket är betingat av den förut bestående äganderätten.”¹⁰⁷

Att ta med sig från litteraturcitaten är det enkla konstaterandet att A:s lösen- anspråk härrör från den tidigare äganderätten.

Värt att framhålla är att såväl *Björling* som *Benckert* och *Grönfors* skildrade det ur C:s perspektiv lyckade godtrosförvärvet, inte misslyckandet. Det nu följande citatet bör enligt min uppfattning läsas mot den bakgrunden:

”Lösningrätten tillkommer som sagdt den person, hvilken vid tiden för förvärf- vet var sakens egare, men kan naturligtvis, enligt vanliga förmögenhetsrättsliga regler, från honom övergå till annan.”¹⁰⁸

Ett säkert uttalande av *Björling* – men samtidigt gammalt. Uttalandet kan ses som en del av den fragmenterade traditionen. Det är lösenrätten som över- låts, inte den rätt A har. Samtidigt har jag svårt att tro att någon av författarna skulle neka till att A hade haft en vindikationsrätt om C inte hade gjort ett

¹⁰⁶ *Benckert, Karl*, Om exstinktiva förvärv i god tro enligt H. B. 11:4 och 12:4, Del II: Gäl- lande rätt, Stockholm 1925 s. 288: ”Ehuru godtroende förvärvare enligt H. B. 11:4 och 12:4 är underkastad en rätter ägare tillkommande lösningrätt, måste dessa lagrum anses tillerkänna honom äganderätt, respektive panträtt, allt efter förvärvets natur.” I den till- hörande noten hänvisade han till *Björling* s. 40 ff. Se även a.a. s. 289: ”Som förut framhål- lits tillerkänna H. B. 11:4 och 12:4 rätter ägare befogenhet att mot lösen återtaga en sak, som varit föremål för godtrosförvärv.”

¹⁰⁷ *Grönfors, Kurt*, Några spörsmål om lösningrätt vid godtrosförvärv, SvJT 1948 s. 636– 648 (644). Noten utelämnad. På s. 645 gömmer sig ett möjligen intressant uttalande nere i not 2. Den inledande hänvisningen till *Olivecrona* tar sikte på det exekutiva förvärvet och ursprunglig ägares vindikationsrätt (se *Olivecrona, Karl*, Utsökning, Lund 1945 s. 133 not 61, i 2 uppl., Lund 1954 s. 135 not 61), se numera UB 14:1. Därefter talar han om det ”svärbemästrade problemkomplexet angående rättigheters överlåtbarhet”, vilket kan tyckas vara generellt och intressant. Texten innan handlar dock om konkursboets eventuella övertagande av konkursgäldenärens lösenrätt, inte om överlåtelse av den eller den bakomliggande rätten till någon utomstående.

¹⁰⁸ *Björling* s. 172.

godtrosförvärv och jag har likaledes svårt att tänka mig att *Björling* inte hade ansett att även den rätten var överlåtbar. Trots detta kvarstår att uttalandet är fragmenterat, men nog i förenlighet med tiden – och inte endast i Sverige.¹⁰⁹

Mot *Björlings* uttalande och kopplat till bidragets tvesaluperspektiv skulle man måhända kunna invända att *Björling* på sin tid endast uttalade sig om godtrosförvärvet i enlighet med rättsutvecklingen stödd på HB 11:4 och 12:4, dvs. avseende den ursprungliga ägaren A–I (och kanske A–II), men däremot inte om tvesalans A–III; tvesalan var fortfarande något helt eget i enlighet med HB 1:5. Mot den invändningen skulle man i sin tur kunna rikta invändningen att det i citatet primärt inte handlade om godtrosförvärvet och vem som var ”sakens egare”, utan istället om överlåtelsen ”enligt vanliga förmögenhetsrättsliga regler”. Och sistnämnda återfinner vi även i NJA 2004 s. 633. Det anförda torde inte heller motsägas av den nu gällande lagtexten eller syftet bakom den – som en återkoppling till vad HD uttalade i 2004 års mål.

Att ta med sig från detta är fastställandet att det preliminära konstaterandet i anslutning till NJA 2004 s. 633 också gav det bästa stödet för såväl svaret på den ställda frågan som för den föreslagna mer principiella och bredare tolkningen, enligt vilken det är den ursprungliga ägarens rätt till egendomen som överläts enligt vanliga förmögenhetsrättsliga regler.

8. Att ta med sig från detta

Texten är slut. Allting har sagts – och emellanåt även flera gånger.¹¹⁰ *Syftet* – eller poängen – med mitt bidrag ”Typfallstänk och systematik i sakrätten” var att med hjälp av ett av *Gertruds* referentmål visa att typfallstänket inte alltid leder rätt, eftersom det blir komplicerat när omsättningsskydd möter borgenärsskydd och då är en mer systematisk tillnärmning bättre; mötet mellan omsättningsskydd och borgenärsskydd passar inte in i typfallstänket.

Ser vi till domstolarnas hantering av målet möts de två typfallen inte i TR.¹¹¹ Det är en ren omsättningsskyddsfråga, men med undantag för refe-

¹⁰⁹ Dessa texter befinner sig tidsmässigt inte heller alltför långt borta från vindikationscessionen i tysk rätt. Att vi på detta område har något som kan tyckas likna denna vindikationscession har påtalats i *Sandstedt*, FS Millqvist avsnitt 5.4, 5.5 och 9.

¹¹⁰ Till det en repetitiv (se ovan not 87) not: *Repetitio est mater studiorum*, dvs. repetition är kunskapens moder. Texten förstördes möjligen en aning av den finstilla texten ovan i avsnitt 1.

¹¹¹ Se ovan i avsnitt 4.

renten, som dock inte fick med de mer seniora ledamöterna. Hos HovR möts de genom ett abrupt hopp från omsättningskydd till borgenärsskydd utan att man får förklarat varför.¹¹² Hos RevSkr möts de tydligt, men i korta ordalag och i HD möter vi grovindelingen i typfallen omsättningskydd och borgenärsskydd, men även ”den allmänna sakrätten”.¹¹³ Här ser vi enligt min syn sakrätten mer systematiskt, men målets referent är ju också en sakrättslig *vir optimus*.

Tanken som borde framgå av bidraget är att det vore önskvärt med en mer systematisk förståelse av sakrätten också bland andra än den lilla skaran experter. *Hesslers* A-B-C-schema har fått mycket utrymme, även kopplat till pedagogiken. Min uppfattning är att schemat väl illustrerar de möjliga tredje män som kan finnas bortom de eventuella avtalsparterna och därför har en given plats i undervisningen. Däremot ifrågasätter jag om man bör inleda presentationen av sakrätten med schemats A-I eller den moderna litteraturens omsättningskyddsfall.¹¹⁴

Äganderätten med fokus på omsättningskyddsägaren/”GtFL-ägaren” har följt genom hela bidraget, däremot har ”äganderättens övergång” och äganderätt i ”vanlig mening” möjligen varit en aning underkommunicerade,¹¹⁵ sistnämnda är en äganderätt med bl.a. borgenärsskydd – och betydligt mer än så skulle mången utländsk betraktare säga. Begreppsrelativiteten¹¹⁶ tillsammans med typfallstänket¹¹⁷ ställer här till det – men inte endast för den utländska betraktaren.

Genremässigt tillhör bidraget säkerligen inte de mer moderna och trendiga områdena som lockar till sig forskningsmedel – sakrättsmoment ur ett hållbarhets- eller genusperspektiv skulle kunna var sådana ämnen och forskning runt 4 kap. Konkl skulle möjligen få någon finansiär att tro att det handlar om miljö eller hållbarhet – utan handlar om de grundläggande sakrättsliga byggstenarna. Grundforskning helt enkelt – och den behövs enligt mig. Sedan är det i sig ibland endast en fråga om förpackning. Föreliggande bidrag hade möjligen också kunnat kallas ”Tvesala och godtrosförvärv: tillräckligt lika men ändå olika”; skenbart mer jordnära, men kanske inte finansieringsvärdigt.

¹¹² Se ovan i avsnitt 6.1 och 6.3.

¹¹³ Se ovan i avsnitt 6.2 och 6.3.

¹¹⁴ Se ovan i avsnitt 5.

¹¹⁵ Se ovan i avsnitt 2.1 och 2.2.

¹¹⁶ Se ovan i avsnitt 2.2.

¹¹⁷ Se ovan i avsnitt 3 och 4.

För egen del har det varit lärorikt att skriva bidraget. Rättsfallet är välkänt för mig, men det har givit mig chansen att i text reflektera över saker jag endast har pratat med någon kollega om. De muntligt formulerade tankarna var dock inte färdigtänkta. Nu har jag åtminstone kommit en bit på vägen. Tillägget för egen del var dock bara en fråga vid sidan av sakrättsspåret, men en intressant sådan.¹¹⁸

Jag hoppas att *Gertrud* finner något intressant i min användning av ett av hennes referentmål och mina tankar runt sakrätten. Samtidigt är jag inte orolig för att hon kommer att rätta eventuella fel eller missförstånd – och det av tidigare nämnda skäl,¹¹⁹ inte pga. en gigantisk självsäkerhet.

¹¹⁸ Se ovan i avsnitt 7.

¹¹⁹ Se ovan i avsnitt 1 i och vid not 3.